

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

ПОПОВИЧ Микола Іванович - здобувач кафедри кримінального права і процесу
Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»
УДК [343.123.12..343.575] (043.3)

Осуществлен анализ источников оперативной информации, которые используются справочными подразделениями в выявлении и прекращении преступлений в сфере обращения наркотических средств. Исследованы отдельные аспекты использования подразделениями БНОН компьютерных баз данных, которые созданы в системе ОВС. Отмечается, что формирование и развитие автоматизированных банков оперативно-розыскной и другой информации, необходимой для борьбы с незаконным обращением наркотических средств, анализа накапливаемых сведений подразделениями БНОН и обмену ими с другими подразделениями криминальной милиции, в современных условиях является приоритетным направлением, ключевым звеном в системе оперативно-розыскных мероприятий, осуществляемых в направлении борьбы с наркопреступностью.

Применение информационно-аналитического метода приводит к выявлению характерных, комплексных проблем оперативно-розыскной деятельности как теоретического, так и прикладного характера, непосредственно касается решения стратегических, оперативно-тактических и повседневных заданий оперативно-розыскной работы, а также определение наиболее оптимальных путей решения конкретных оперативно-розыскных ситуаций - прогнозирование возможных вариантов их развития.

Ключові слова: джерела інформації, оперативна інформація, інформаційне забезпечення, аналітичне забезпечення, комп'ютерні бази даних.

Постановка проблеми

В умовах високого динамізму політичних, соціальних і економічних процесів, ускладнення управління соціальними системами, ефективність організації оперативно-розшукової діяльності підрозділами МВС України у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів значною мірою визначається глибиною і всебічністю аналізу отриманої інформації та виробленням на її основі відповідних управлінських рішень. У зв'язку з цим результативність діяльності вказаних підрозділів залежить не тільки від особистих ділових якостей і оперативно-технічної оснащеності співробітників, але і від ефективності системи інформаційно-аналітичного забезпечення. Крім того, цей факт стає особливо значущим у зв'язку із наявністю ознак організованої злочинності.

Стан дослідження

Окремі аспекти інформаційного забезпечення ОРД розглядалися в роботах О.М. Бандурки, М.С. Вертузаєва, В.П. Євтушка, Ю.Ф. Жарікова, В.Ю. Журавльова, В.П. Захарова, І.П. Козаченка, В.П. Кувалдіна, В.І. Лебеденка, Ю.Ю. Орлова, С.С. Сочинського, І.Н. Паріна, В.Л. Регульського, І.Р. Шинкаренка та ін. Зазначені вчені особливо увагу акцентували на тому, що підвищення ефективності роботи правоохоронних органів на сучасному етапі неможливе без удосконалення інформаційного забезпечення ОРД.

Мета статті є розгляд основних джерела інформаційного забезпечення ОРД підрозділів ОВС України у протидії злочинам у сфері обігу наркотиків.

Виклад основних положень

Теоретичні основи інформаційного забезпечення оперативних підрозділів були розроблені В.Г. Афанасьєвим, С.С. Овчинським, Г.К. Синіловим, В.Г. Самойловим, І.П. Козаченком, А.О. Михайличенком та ін.

Наукова організація управління у сфері боротьби зі злочинністю органічно пов'язана з інформацією, проходженням інформаційних процесів. Принципова схема цих процесів загалом описана в працях В.Г. Афанасьєва [1, с. 64].

І.П. Козаченко розкриває три основні методи інформаційного забезпечення ОРД: 1) інформаційно-аналітичний метод оцінки оперативної обстановки; 2) інформаційно-аналітичний метод отримання, обробки відомостей про особу, події та факти, що становлять оперативний інтерес; 3) метод пошуку та використання відомостей, що знаходяться в інформаційно-пошукових системах [2, с. 26].

А.П. Полежаєв, М.Ф. Савелій та М.Я. Швець вважають, що системою інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ є комплекс взаємопов'язаних методів, заходів і засобів (науково-методичних, соціально-політичних, техніко-економічних й організаційно-правових), що реалізують створення й функціонування технології процесів збирання, переробки, зберігання, використання інформації з метою здійснення ефективної діяльності органів внутрішніх справ у сфері боротьби зі злочинністю [3, с. 13]. Таку думку підтримують А.А. Вілкова [4, с. 155], В.А. Регульський і В.П. Євтушок [5, с. 13], В.О. Сілюков та Ю.М. Шилан [6, с. 4].

Ми погоджуємося з науковцями стосовно того, що інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів МВС у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та психотропних речовин є циклічним процесом пошуку, збирання, опрацювання, пересмислення, зберігання, видачі інформації та її використання для прийняття оперативно-тактичних та інших управлінських рішень.

О.М. Бандурка зазначає, що інформаційне забезпечення є серцевиною оперативно-розшукової діяльності [7, с. 282], водночас ця діяльність має охоплюватися й аналітичним забезпеченням.

Я.Ю. Кондратьєв та В.Г. Хахановський зазначали, що під інформаційно-аналітичним забезпеченням діяльності оперативних підрозділів міліції слід розуміти консолідацію масивів інформації у вигляді баз і банків даних, упорядкування, систематизацію, а також перетворення оперативної інформації з отриманням нових знань для прийняття управлінських рішень [8, с. 53] таку позицію підтримують і інші вчені [9, с. 162; 10, с. 192].

Основними завданнями функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів є:

- використання можливостей оперативного отримання у повному, автоматизованому та зручному для користування вигляді інформації співробітниками МВС України, для боротьби з наркозлочинами;
- збір, обробка та узагальнення оперативної, оперативно-розшукової, оперативно-довідкової, аналітичної, статистичної і контрольної інформації для оцінки ситуацій та прийняття обґрунтованих оптимальних рішень на всіх рівнях діяльності МВС;
- забезпечення динамічної та ефективної інформаційної взаємодії усіх структурних служб МВС, інших правоохоронних органів та державних установ;
- забезпечення захисту інформації.

На наш погляд, до компонентів інформаційної системи входять такі підсистеми:

- а) інформація, необхідна для виконання однієї або декількох функцій управління;
- б) персонал, що забезпечує функціонування інформаційної системи;
- в) організаційно-технічні засоби;
- г) методи і процедури збору, передачі, зберігання і перетворення інформації;
- г) комунікації, тобто напрями і процес обміну інформацією.

Проте проведене нами опитування оперативних працівників показало, що якість, об'єм і своєчасність оперативної інформації, що надходить, задовольняє їх лише на 59%.

Така ситуація обумовлена насамперед недоліками існуючого інформаційно-аналітичного забезпечення управління і її організації.

Найважливіша особливість процесу управління полягає в його інформаційній природі. Можна сказати, що управління починається і закінчується роботою з інформацією. Багато працівників різних сфер управління до 75% робочого часу витрачають на пошук, збір, обробку, передачу інформації. Організаційно-практична діяльність керівника МВС, ГУВС, УВС України, а також їх підрозділів щодо боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів значною мірою є інформаційною, оскільки включає отримання повідомлень, необхідних для прийняття рішень, каналами зворотного зв'язку, відомостей про процеси і реалізацію раніше ухвалених рішень. Невипадково фахівці в області теорії управління вважають, що управління у відомому сенсі можна визначити як процес сприйняття, перетворення, накопичення, передачі та використання інформації.

Актуальність проблеми інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності МВС, ГУВС, УВС України, спрямованої на боротьбу зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, зокрема здійснюваних організованими злочинними структурами наркоділків із розширеними міжнародними і міжрегіональними кримінальними зв'язками, характеризуються такими чинниками:

а) комплексним характером процесу боротьби з такими злочинами, в якому беруть участь різні служби органів внутрішніх справ, інші правоохоронні органи, а також державні і суспільні організації (80% респондентів);

б) широкими просторовими масштабами діяльності злочинних структур наркоділків (70% респондентів), мобільністю, технічною оснащеністю;

в) необхідністю здійснення оперативно-розшукових заходів щодо боротьби зі злочинними структурами на території різних районів, регіонів, держав (62% респондентів);

г) жорсткими тимчасовими рамками здійснення оперативно-розшукових заходів

і слідчих дій, особливо на первинному етапі (55 % респондентів);

г) особливостями оперативно-розшукової характеристики таких злочинів і злочинних структур, що їх здійснюють (35 % респондентів);

д) сучасним станом злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і організації оперативно-розшукової діяльності підрозділами МВС України щодо боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів (77 % респондентів).

Як зазначає професор В.Л. Ортинський, відстеження подібних явищ, їх аналіз і осмислення дає можливість не тільки збільшити ефект боротьби з правопорушниками, але й визначити нові пріоритетні стратегічні і тактичні протиборства зі злочинністю в цілому [11, с. 45].

Загальновідомо, що розвиток людської діяльності не мислимий без обміну інформацією, її накопичення, систематизації, аналізу і оцінки. Специфіка (вигляд) соціальної інформації залежить найперше від того, яка сфера людської діяльності розглядається.

Єдиного визначення поняття «інформація» в сучасній науці не існує. Тому різні фахівці трактують його по-різному.

Термін «інформація» (від лат. informatio – пояснення, переказ) виник у соціальному середовищі і первинно означав відомості, які передавалися одними людьми іншим усно, письмово або іншим способом.

Тлумачний словник української мови вказує, що інформація – це відомості про які-небудь події, чийось діяльність та ін. [12, с. 239].

У науковій літературі існує безліч визначень інформації, але всі вони, в основному, ототожнюють інформацію з відображенням.

Поняття інформації тісно пов'язується з управлінням і визначається як частина знань, яка використовується для орієнтування, активної дії, управління.

Залежно від конкретних галузей науки (технічних, юридичних і ін.), існують особливі вимоги до інформації. Тому існують поняття правової, судової, доказової, криміналістичної, оперативно-розшукової інформації.

Д.В. Гребельський розглядав оперативно-розшукову інформацію як «сукупність

первинних і вивідних даних про осіб, причетних до підготовки і вчинення злочинів, факти злочинних проявів, стан оперативно-розшукових сил і засобів, а також умов, у яких протікає діяльність органів міліції у боротьбі зі злочинністю» [13, с. 313].

Найповніше наукове визначення оперативно-розшукової інформації подав С.С. Овчинський. Він вважає, що оперативно-розшукова інформація містить знання про явища, які свідчать про злочинну діяльність конкретних осіб і розкривають не тільки механізм злочинів, а й механізм виникнення інформації про них [14, с. 17–18].

Однією з умов підвищення рівня організації ОРД підрозділами МВС України у боротьбі з незаконним обігом наркотичних є сучасне і повне інформаційне забезпечення їх діяльності з використанням відомостей як негласного, так і гласного характеру, з метою виявлення всіх обставин вчинення злочинів у цій сфері.

На наш погляд, отримання оперативно-розшукової інформації можна класифікувати на чотири групи.

Першу групу утворюють відомості, що отримуються від: осіб, які конфіденційно залучаються до виконання завдань ОРД (на контрактній і безконтрактній основах); громадян у ході оперативного контакту; громадян у формі усних і письмових заяв (повідомлень).

До другої групи входять відомості, що мають офіційний явний характер, надходять від представників: підприємств, організацій, установ різних форм власності; громадських організацій; засобів масової інформації (телебачення, радіо, газет і журналів), страхових компаній; від оперативних працівників підрозділів і служб МВС України; від оперативних працівників інших органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; від співробітників неоперативних підрозділів МВС України; від співробітників неоперативних підрозділів правоохоронних органів України; від співробітників зарубіжних правоохоронних органів і організацій; іноземних громадян.

Третю групу становлять відомості, що отримуються співробітниками органів внутрішніх справ з інформаційних систем: ін-

формаційно-довідкових систем МВС України; інформаційно-довідкових систем інших правоохоронних органів України; інформаційних систем і обліків організацій, що не входять у правоохоронну структуру України; інформаційно-довідкових систем міжнародних і зарубіжних правоохоронних організацій і органів.

До четвертої групи належать відомості, що отримуються оперативними підрозділами МВС України під час проведення оперативно-розшукових заходів у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів.

Перелічені вище джерела отримання оперативно-розшукової інформації в ході проведення ОРЗ всі без винятку використовуються у боротьбі зі злочинами, що здійснюються у сфері незаконного обігу наркотичних засобів злочинними структурами.

Але найчастіше джерелами отримання такої інформації є: опитування (27%); використання оперативних обліків (11%); оперативна закупівля (87%), візуальне спостереження (57%); зняття інформації з каналів зв'язку (45%); оперативна розробка (97%).

Оперативно-розшукова інформація в контексті діяльності підрозділів МВС України у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів має дещо інший сенс, ніж у боротьбі зі службовими та господарськими злочинами.

Отже, на наш погляд, оперативно-розшукову інформацію, використовувану підрозділами МВС України у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, слід розуміти в ширшому сенсі, ніж це традиційно прийнято, і класифікувати залежно від призначення, підрозділяючи її на:

а) оперативно-розшукову інформацію та інші відомості, використовувані під час виявлення ознак існування і діяльності організованої групи наркоділків;

б) оперативно-розшукову інформацію, використовувану для визначення фігурантів оперативної розробки, способів вчинення злочинів, їх маскування та інших обставин, необхідних для обрання тактики ведення оперативної розробки, осіб або груп, що становлять оперативний інтерес;

в) відомості, необхідні для здійснення документування епізодів виготовлення, при-

дбання, збуту наркотиків, виявлення організаторів і співучасників, а також їх зв'язків;

г) оперативно-розшукову інформацію, використовувану для успішної реалізації даних оперативної розробки і подальшого оперативного супроводу розслідування кримінальної справи;

г) оперативні відомості, використовувані для відокремлення злочинної групи, що займається незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин;

д) оперативно-розшукову та іншу інформацію, використовувану для оцінки впливу діяльності організованої групи наркоділків, що розробляється, на оперативну обстановку на обслуговуваній території.

Правильна організація інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю ОВС, що включає систематичне накопичення достовірної інформації, всесторонньо характеризує оперативну обстановку, її своєчасний і якісний аналіз і прогноз.

Ухвалення на цій основі управлінських рішень є однією з головних умов наукового управління правоохоронною діяльністю органів внутрішніх справ.

Ця організація передбачає таку систему заходів:

- нормативно-правову регламентацію;
- формування цільових структур;
- підбір, розстановку, підготовку і перепідготовку особового складу, створення необхідних умов для його роботи;

- придбання, підтримка в робочому стані і оновлення необхідної техніки і програмного забезпечення;

- формування достовірної і достатньо повної інформаційної бази, забезпечення оптимального режиму її поповнення, зберігання, обробки і представлення первинної і переробленої інформації по запитах;

- забезпечення вибору і правильного застосування відповідних вирішуваним завданням методів аналізу і прогнозу змістовної оцінки й інтерпретації інформації;

- забезпечення належного оформлення і своєчасного представлення результатів аналізу (варіантів управлінських рішень, інформаційно-аналітичних і довідкових матеріалів, проблемних записок, пропозицій

і уявлень, тез доповідей і виступів, інших інформаційно-аналітичних і оперативно-довідкових матеріалів);

- формування у керівників усіх рівнів навиків грамотного використання результатів інформаційно-аналітичної роботи, зокрема під час ухвалення рішень, підготовки всіх видів планів діяльності ОВС, міжвідомчих планів, звітних документів.

Основними інформаційними джерелами, що використовуються у процесі інформаційно-аналітичної діяльності, є:

- а) банки даних оперативно-розшукових обліків, що формуються інформаційно-аналітичними підрозділами кримінальної міліції;

- б) інформаційні масиви оперативно-довідкових, довідкових і статистичних обліків;

- в) фонди експертно-криміналістичних обліків;

- г) інформаційні банки даних галузевих служб МВС України (Департаменту карного розшуку, Департаменту Державтоінспекції, Департаменту державної служби боротьби з економічною злочинністю, Департаменту боротьби з незаконним обігом наркотиків, Головного управління боротьби з організованою злочинністю, Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення).

Для досягнення оптимального варіанту інформаційного забезпечення своєї діяльності співробітники підрозділів у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів МВС, ГУВС, УВС України повинні забезпечити накопичення інформації з використанням такої системи обліків:

- а) єдина спеціалізована територіально-розподільна автоматизована система «Наркобізнес», яка діє на всіх рівнях у центральному апараті України

Міжвідомчий банк даних «Наркобізнес» використовується для обробки, накопичення та аналізу інформації про осіб та злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Інформація МБД «Наркобізнес» використовується для вирішення питань розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з наркоманією та наркобізнесом [7, с. 304];

б) криміналістичні обліки підроблених медичних рецептів на отримання наркотичних і сильнодіючих лікарських засобів і взірців почерку осіб, що займаються їх підробкою. Ведення цих обліків здійснюється криміналістичними підрозділами МВС, ГУВС, УВС України;

в) фотоальбоми осіб, що займаються підробкою рецептів, інших осіб, що здійснюють правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, які ведуться в спеціалізованих підрозділах МВС, ГУВС, УВС України.

Для інформаційного забезпечення ОРД підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів МВС, ГУВС, УВС України також використовуються:

а) оперативно-довідкові обліки:

– щодо осіб, які стосуються кримінальних фактів у минулому (поіменний облік засуджених, дактилоскопічний облік засуджених, облік іноземних громадян, що вчинили правопорушення чи злочин), щодо злочинів і правопорушень;

– розшукові обліки [15, с. 208–213];

– відомості про осіб, оголошених у державний розшук;

в) криміналістичний облік осіб із позицій їх фізіологічних, соціально-психологічних і кримінальних портретів [16, с. 212];

– облік злочинів, обставини і способи здійснення яких вимагають накопичення і систематизації про них відомостей з метою їх подальшого використання в боротьбі з названими злочинами (кримінальні факти з «забарвленням» міжрегіональної і міжнародної злочинної діяльності, професіоналізм і організованість виконання злочину, серійність) [17, с. 229].

У боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів відповідними підрозділами використовуються експертно-криміналістичні колекції і картотеки, які містять великий обсяг відомостей інформаційного характеру. З них важливе значення мають фонотеки голосу і мови осіб, що становлять оперативний інтерес.

Крім того, в органах внутрішніх справ поширені журнальний, картотечний обліки, які ведуть на користь забезпечення діяльності конкретного МВС, ГУВС, УВС України різні підрозділи і служби.

Висновки

Інформаційне забезпечення в цій сфері є фундаментом для планування, прогнозування і здійснення оперативно-розшукової діяльності, ухвалення оптимальних управлінських рішень, контролю за їх виконанням. Автоматизовані інформаційні системи є найважливішим елементом організації оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів МВС України у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів.

Література

1. Афанасьєв К.К. Організаційно-правові форми взаємодії міліції громадської безпеки з оперативними підрозділами ОВС України: навч. посібник / К.К. Афанасьєв, В.В. Гостєв. – Луганськ: ЛАВС, 2005. – 198 с.

2. Козаченко І.П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І.П. Козаченко, В.Л. Регульський. – Львів: ЛІВС, 1999. – 219 с.

3. Полежаєв А.П. Технические средства и системы управления в ОВД: учебное пособие / А.П. Полежаєв, М.Ф. Савсай, Н.Я. Швец. – Ч. 2. – М.: Акад. МВД СССР, 1986. – 124 с.

4. Вилков А.А. Роль оперативно-розшукової інформації в інформаційному забезпеченні діяльності ОВД / А.А. Вилков // Совершенствования правоохранительной деятельности ОВД в свете решений XXVII съезда КПСС. – М.: Правда, 1987. – С. 154–159.

5. Регульський В.Л. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ / В.Л. Регульський, В.П. Євтушок // Науковий вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 1997. – № 6. – С. 13–16.

6. Сілюков В.О. Питання удосконалення інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності на основі сучасних технологій / В.О. Сілюков, Ю.М. Шилан // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України; Методологічні проблеми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності. – Спеціальний випуск № 2. Частина 2. – Луганськ, 2005. – С. 3–8.

7. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник / О.М. Бандурка. – Харків: НАВС, 2002. – 334 с.

8. Кондратьєв Я.Ю. Нормативно-правова база інформаційно-аналітичного забезпечення

АНОТАЦІЯ

Одним із напрямів підвищення ефективності припинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів є застосування в процесі оперативно-розшукової діяльності нових інформаційних технологій, які базуються на широкому впровадженні комп'ютерної підтримки рішень із пошуку та отриманні інформації в процесі оперативно-розшукової діяльності.

Здійснено аналіз джерел оперативної інформації, які використовуються оправними підрозділами у виявленні та припиненні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. Досліджено окремі аспекти використання підрозділами БНОН комп'ютерних баз даних які створені в системі ОВС.

SUMMARY

Organization of the informative providing of operative search activity of subdivisions of Ministry of internal affairs of Ukraine is in counteraction to the illegal appeal of narcotic facilities.

The analysis of operative information generators that is used by certificate subdivisions in an exposure and stopping of crimes in the field of appeal of narcotic facilities is carried out. The separate aspects of the use are investigational that is created subdivisions of fight against the illegal appeal of drugs of computer databases in the system Ministry of internal affairs.

It is marked that forming and development of the automated banks of operatively-search and other information necessary for a fight against the illegal appeal of narcotic facilities, analysis of the accumulated information subdivisions of БНОН and exchange by them with other subdivisions of criminal militia, in modern terms is priority direction, key link in the system of the operatively-search measures carried out in the direction of fight against narcocriminality.

Application of informative analytical method results in the exposure of characteristic, complex problems of operatively-search activity of both theoretical and applied character, directly touches the decision of strategic, operative search and everyday tasks of operatively-search work, and also determination of the most optimal ways of decision of concrete operatively-search situations is prognostication of possible variants of their development.

Keywords: information generators, operative information, informative providing, analytical providing, computer databases

ня діяльності оперативних підрозділів міліції / Я.Ю. Кондратьєв, В.Г. Хахановський // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – № 3. – Ч. 2. – С. 53–59.

9. Єчкенко В.М. Інформаційне забезпечення взаємодії карного розшуку та міліції громадської безпеки з метою розкриття злочинів / В.М. Єчкенко // Науковий вісник Луганської академії внутрішніх справ. Спеціальний випуск. – 2004. – С. 161–166.

10. Хахановський В.Г. Інформаційно-аналітичне забезпечення ОРД: основні поняття та нормативно-правова база / В.Г. Хахановський // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – Львів. – 2002. – № 2 (1). – С. 191–195.

11. Ортинський В.А. Структура та інфраструктура організованої економічної злочинності: оперативно-розшукова характеристика / В.А. Ортинський // Одеський інститут внутрішніх справ. – 2004. – № 1. – С. 45–55.

12. Тлумачний словник української мови / укл. Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. – Харків: Синтекс, 2007. – 672 с.

13. Гребельский Д.В. Теоретические проблемы ОРД органов милиции / Д.В. Гребельский. – М.: ВШМ МВД СССР, 1968. – 380 с.

14. Оперативно-розыскная информация / под ред. А.С. Овчинского и В.С. Овчинского. – М.: ИНФРА, 2000. – 367 с.

15. Свириденко С.В. Проблемні питання наповнення та використання оперативних обліків органів внутрішніх справ / С.В. Свириденко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. –

2008. – Спеціальний випуск № 1 (45). – С. 208–213.

16. Рибалко Я.В. Експертні обліки, як галузь криміналістичної техніки: етапи розвитку, завдання і зміст. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Збірник наукових статей / Я.В. Рибалко // Донецький інститут внутрішніх справ при Луганському державному університеті. – Донецьк, 2001. – № 1. – С. 212–218.

17. Фатьянова В.О. Криміналістичні обліки / В.О. Фатьянова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – Х., 2005. – Вип. 31. – С. 229–234.